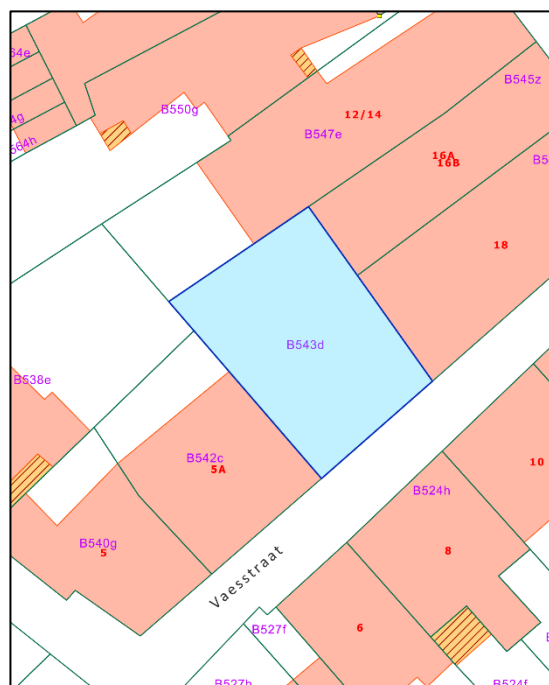


Archeologienota met uitgesteld vooronderzoek

Bree, Vaesstraat 7

Verslag van de resultaten van het bureauonderzoek

2016L123



HAAST

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2016-38/ wettelijk depot: D/2016/12654/38
verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2016), Bree, Vaesstraat 7 - Archeologienota met uitgesteld onderzoek, verslag van de resultaten van het bureauonderzoek, HAAST-rapport 2016-38, Bree, D/2016/12654/38

© 2016 HAAST bvba, *Grauwe Torenwal 6/00/1, B-3960 Bree*

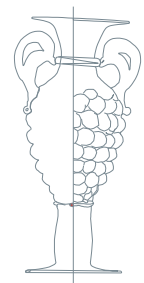
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2016/12654/38

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.



COVERFOTO: Het terrein gesitueerd op de kadasterkaart uit 1936 en uit 2015

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	4
2. Aanleiding van het vooronderzoek	6
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	8
4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen	9
5. Onderzoeksstrategie en -methode	10
6. Onderzoekstechnieken	10
7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk	11
8. Lijst met afbeeldingen	12
9. Bibliografie	12

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode: 2016L123

Nummer wettelijk depot: D/2016/12654/38

Naam en erkenningsnummer archeoloog: Rik van de Konijnenburg,
OE/ERK/Archeoloog/2015/00041, Grauwe Torenwal 6/00/1 – 3960 Bree

Naam en adres van de opdrachtgever: Luc Dreesen en Katrien Vrancken,
Vaesstraat 3, 3960 Bree

Locatiegegevens:

Provincie: Limburg

Gemeente: Bree

Deelgemeente: Bree

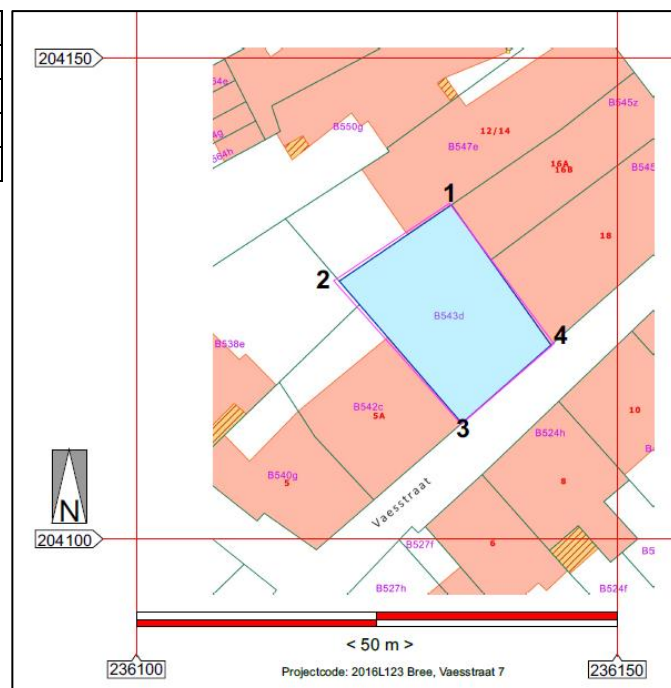
Adres: Vaesstraat 7 (centrum van de stad)

Toponiem: Bree-centrum

Bounding box:

De xy-coördinaten (stelsel Lambert72):

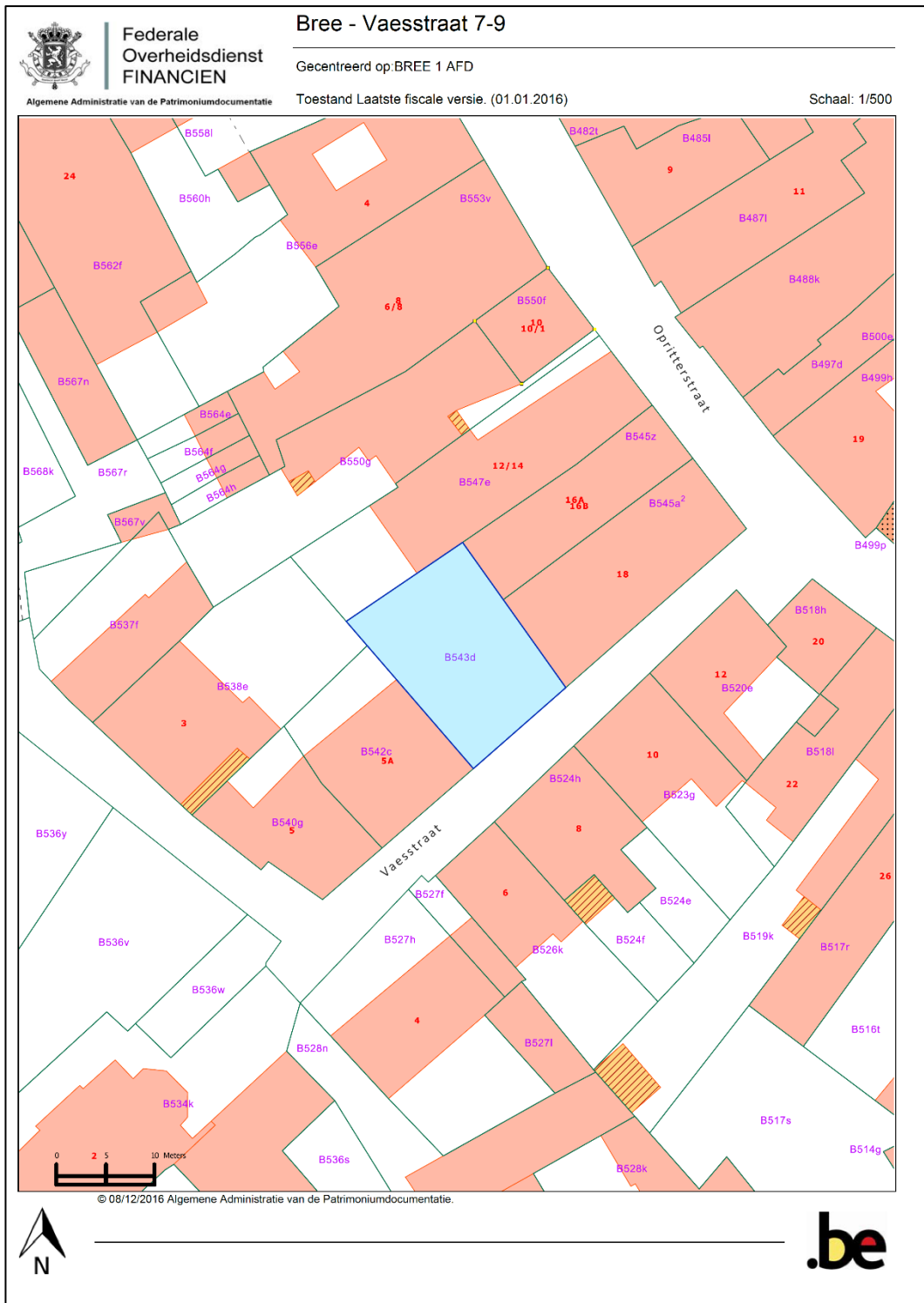
Nr	X	Y
1	236132.535	204134.877
2	236120.510	204126.830
3	236133.763	204111.963
4	236143.403	204120.290



Afbeelding1: Bounding Box

Kadastrale gegevens en plan met afbakening

Het projectgebied ligt in het centrum van de stad Bree en beslaat één kadastraal perceel: Bree, afd. 1 Sie B, perceel 543d. het perceel heeft een oppervlakte van 264,7 m²



Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015

2. Aanleiding van het vooronderzoek



Afbeelding 3: inplantingsplan georeferereerd en zoals aangereikt door de bouwheer.

Afbeelding 4: kelderplan van het nieuwbouwproject, de kelderruimte is rood omkaderd, het voortuintje blauw.

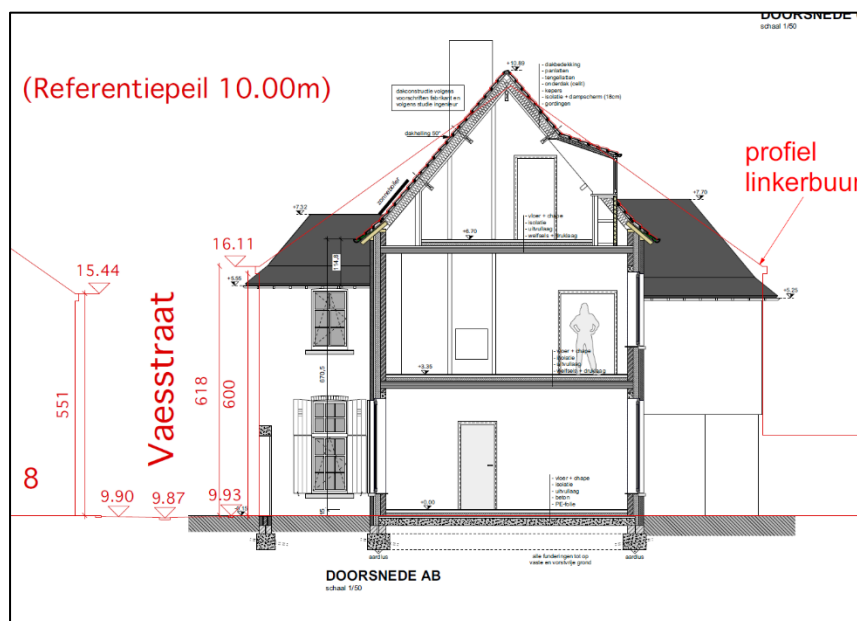
De bouwheer wenst aan de Vaesstraat een pand te bouwen omvattende twee appartementen. Het betreft kleine traditionele woongelegenheden in de Vaesstraat. De schaal van het gebouw is afgestemd op de kleinschaligheid van de woningen in de Vaesstraat. Het hoofdvolume werd iets naar achter geschoven voor meer licht en ruimte. Elke woongelegenheden heeft een terras op het zuid-westen met zicht op de kerktoren.

Het gelijkvloers appartement heeft een plafondhoogte van 290 cm. De onderlinge privacy is gewaarborgd.

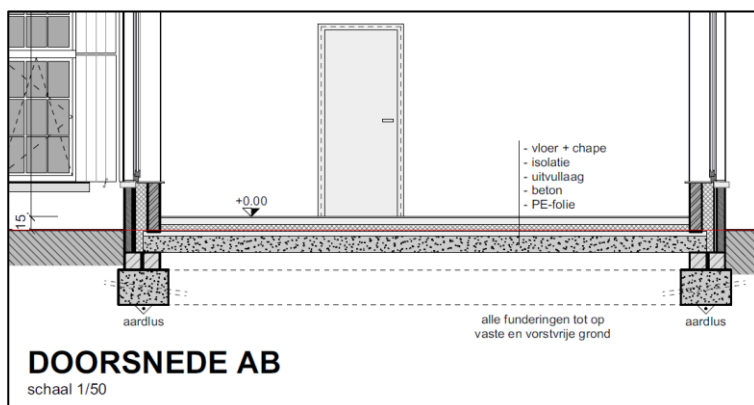
Parkeergelegenheid wordt voorzien op het perceel. In de voortuin wordt een hoogstam fruitboom geplant. De voortuin is van de straat afgesloten met een middelhoog tuinmuurtje.

Enkel de inrit naar de parkeergelegenheden wordt onderkelderd. De kelder beslaat een oppervlakte van 46 m² en zal aangezet worden op een diepte van -3.20 m onder het maaiveld. Dit is een geschatte diepte aangezien op het terrein nog een geotechnisch onderzoek moet gedaan worden.

Het gebouw heeft in totaal een oppervlakte van 136,5 m², inclusief het voortuintje.



Afbeelding 5: doorsnede centraal door het gebouw van zuidoost naar noordwest.



De funderingen van het gebouw worden aangezet op stabiele ondergrond. Daarvoor zal over heel het terrein de teelaarde tot op de C-horizont verwijderd worden teneinde een stabiele aanzet te hebben.

Afbeelding 6: detail van de fundering zoals aangeven op de doorsnede op afbeelding 7

Bouwdensiteit: naar bouwdensiteit wijzigt eigenlijk niets; heel het perceel is momenteel ingericht als tuin, maar tot 1987 stonden op het perceel twee kleine woningen. Naar densiteit betekent het nieuwbouwproject ten opzichte van de situatie van voor 1987, een status quo van twee wooneenheden naar twee wooneenheden, telkens op 2,64 are. In ha uitgedrukt zou dit betekenen een densiteit van 75 wooneenheden per hectare; een hoge densiteit.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

Het perceel is gelegen aan de Vaesstraat in Bree-centrum, een straatje dat haar naam dankt aan de familie Vaes. In de volksmond wordt dit straatje ook wel het “kapelaanstraatje” genoemd omdat het straatje uitgaat op de dekenij, de kapelanij en het voormalig klooster van de Dochters van het Kruis, het oude Refugiehuis van de Abdij van Postel met een kern uit 1627.

Uit de historische kaarten en kadastrale registraties is af te leiden dat tot het einde van de 18^{de}, begin 19^{de} eeuw – Ferrariskaart – het perceel onbebouwd was en deel uitmaakte van tuinen die waarschijnlijk hoorden bij woningen in de Opitterstraat. De eerste bebouwing gebeurt waarschijnlijk in de eerste helft van de 19^{de} eeuw. Op de Atlas der Buurtwegen staat één woningblok ingetekend. Het bijhorend register vermeldt als eigenaar dhr. Thysen en het perceel 126 staat omschreven als *Maison et Jardin*. Op het kadastraal uittreksel uit 1883 ter opmaak van de Wateratlas wordt een identieke situatie aangegeven.

Op de kadastrale kaart uit 1936 staan twee kleine woningen ingetekend. Dit zal zo blijven tot aan de afbraak van beide huisjes in 1987. Wel is er op het plan uit 1987 nog een achterbouw toegevoegd, waarschijnlijk gebouwd midden 20^{ste} eeuw, maar uit navraag blijkt dit een stalletje geweest te zijn met aangebouwd nog een kippenhok.

Na de afbraak van de huizen en bijbouwsels in 1987 blijft het perceel tot heden onbebouwd. Er bestaan geen bouwtechnische tekeningen van beide huizen, enkel een foto van de voorgevel aan de Vaesstraat genomen vlak voor de afbraak (cfrt. Afbeelding 23 in het verslag van het bureauonderzoek).

De aard van de archeologische verwachting is duidelijk verwoord in de motivatie tot afbakening van Bree-centrum als historische kern¹:

De stedelijke ruimte bewaart sporen van samenlevingen die daar achtereenvolgens aanwezig waren en deze ruimte aan hun noden hebben aangepast. Ze is met andere woorden het resultaat van een complex levenstraject waarbij de invulling veranderlijk was naar gelang de sociaal-economische, maatschappelijke en institutionele context. Meer nog dan bij dorpen hebben stadsplattegronden een cumulatief karakter en verschillende fasen. De meeste steden zijn niet als geheel gepland, maar hebben vaak een oude nederzettingkern die teruggaat op een oude burcht of abdij, een economische infrastructuur of andere. Soms kunnen deze zelfs refereren naar een oudere, vroeg- of pre-middeleeuwse aanwezigheid.

Het gebruik van de 19de-eeuwse kadastrale kaart (gereduceerd kadaster) als bron voor het onderzoek naar de historische gelaagdheid van een stad wordt gesuggereerd omdat deze een tijdsbeeld geeft van net voor de industrialisering en omdat dit de eerste nauwkeurige versie van het kadaster is met perceelsaanduiding. De oorspronkelijke perceelsindeling van een stad is een relatief stabiel element in de plattegrond, die vaak een pre-stedelijke oorsprong kent. Ondanks de processen van herverdeling blijven oude bezitsgrenzen en straatpatronen toch lang zichtbaar in het stedelijke landschap. De historische stedelijke kernen zijn immense archeologische sites en behoren tot de meest uitgebreide en complexe sites ter wereld, zowel in extensie als in stratigrafie. Tegelijkertijd zijn deze sites door permanente verstedelijking en stedelijke ontwikkeling ter plaatse zwaar bedreigd.

De historische kaarten laten echter vermoeden dat deze zone van de binnenstad tot begin 19^{de} eeuw enkel dienstdeed als tuin. De schets van Robert Péril wijst op een lege ruimte, de Ferrariskaart kleurt het

¹ AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2016: *Historische stadskern van Bree, Inventaris Onroerend Erfgoed* [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/140047> (geraadpleegd op 15 december 2016).

gebied in als een in perceeltjes ingedeelde tuin. Vanaf de Atlas der Buurtwegen uit 1845, die gebaseerd is op oudere kadasterkaarten, staat op het perceel bebouwing ingetekend.

Ook op het gereduceerd kadasterplan uit 1849 staat één gebouw ingetekend waaruit kan afgeleid worden dat mogelijk dhr. Thysen, geregistreerd als eigenaar in de Atlas der Buurtwegen, in de eerste helft van de 19^{de} eeuw op het perceel een eengezinswoning bouwde.

De kans is dus behoorlijk groot dat op het terrein geen sporen aangetroffen worden van de stedelijke ontwikkeling van Bree vanuit de middeleeuwen behoudens mogelijk enkele afvalkuilen in zoverre deze niet verstoord zijn door de bouw en latere sloop van de twee woningen.

De eigenaar – tevens bouwheer en eigenaar sinds 1986, die overigens het pand aan de Vaesstraat 3 bewoont en in zijn tuin gaat bouwen – bevestigt bovendien dat de bestaande panden in 1987 grondig en tot en met alle funderingen gesloopt en uitgegraven werden, dat de bestaande teelaarde over heel het perceel verwijderd en afgevoerd werd en vervangen door nieuwe humusrijke teelaarde in functie van de aanplanting en inrichting van de tuin. Dit was nodig omdat “de grond vol vuiligheid zat”.

Van de uitgebroken funderingen werden als souvenir een aantal mergelblokken behouden en in de tuin tegen de zijmuur opgestapeld als een soort decoratieve tuinwand.

Gelet op de beperkte oppervlakte, het perceel is slechts 2,64 are groot, de bebouwing en later sloop van de bestaande gebouwen, de uitgraving van de teelaarde en “vervuilde” grond over heel het perceel de vervanging door nieuwe humusrijke grond en terrasgrind, is de kans zeer klein hier nog archeologische sporen aan te treffen.

4. Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

a. Doelstellingen van het archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem

Doel van het stratigrafisch archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem (proefputtenonderzoek) is de controle van de stratigrafische opbouw van de bouw waarbij dient nagegaan of er archeologische lagen aanwezig zijn op het perceel en hoeveel archeologische lagen determineerbaar zijn, en de detectie van sites met bodemsporen. Dit kunnen nederzettingssporen zijn, sporen bodemgebruik, brandkuilen, beerputten, waterputten, paalkuilen, houtbouw, baksteenbouw, natuursteenbouw, ... specifieke (ambachtelijke) antropogene gebruiksdoeleinden van het terrein binnen het projectgebied.

b. Te beantwoorden onderzoeksvragen

Doel van het stratigrafisch onderzoek is een eerste archeologische evaluatie van het terrein. Er dienen aanbevelingen te worden geformuleerd naar vervolgonderzoek en –strategie toe. Minimaal volgende onderzoeksvragen dienen te beantwoord worden:

- In welke mate is het terrein reeds verstoord?
- In welke mate verstoren de geplande werken archeologisch erfgoed?
- Welke onderzoeksvragen moeten bijkomend bij de prospectie met ingreep in de bodem beantwoord worden?
- Wat is de te volgen strategie tijdens het prospectieonderzoek, rekening houdend met het hoge grondwaterpeil?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Bevinden de sporen zich in stratigrafisch verband?

- Hoeveel verschillende lagen/stratigrafie zijn er te onderscheiden in de verschillende proefputten? En hoe zijn die over de verschillende putten heen gelinkt?
- Bevatten deze lagen archeologische vondsten?
- Uit welke periode dateren de vondsten?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?
- Zijn er post/laatmiddeleeuwse kelders aanwezig?
- Zijn er één of meerdere vloeren in deze kelders?
- Is er onder de kelders nog archeologisch erfgoed aanwezig?
- Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?
- Op welke hoogte bevindt zich de natuurlijke bodem?
- Wat is de impact van de geplande werken op de archeologische waarden?
- Welke onderzoeksvragen moeten bij een eventueel vervolgonderzoek beantwoord worden?
- Wat is de te volgen strategie bij een vervolgonderzoek?

5. Onderzoeksstrategie en -methode

Stratigrafische proefputten en proefsleuf: we adviseren om het terrein verder te onderzoeken doormiddel van twee stratigrafische proefputten van 4 m² groot (2 x 2 m) en minstens te graven tot 30 cm in de ongeroerde C-horizont. Nadat bepaald kan worden op basis van de vastgestelde stratigrafische opbouw van het terrein hoeveel archeologische niveaus op het terrein bewaard zijn, worden beide proefputten verbonden tot een proefsleuf van 16 m lengte en 2 m breedte. Deze proefsleuf wordt aangelegd op het niveau van het meest recente, hoogst gelegen, archeologisch vlak. We opteren om eerst proefputten gespreid over het terrein aan te leggen om het terrein volledig in te kunnen schatten op haar archeologische waarde en om een duidelijk beeld van de stratigrafische complexiteit van het terrein te krijgen. Mogelijk worden daarbij restanten/delen van beerputten, waterputten, afvalkuilen of andere sporen aangesneden. De proefputten en proefsleuf worden haaks op de richting van de Vaesstraat aangelegd, noordwest-zuidoost georiënteerd omwille van de beperkte terreinoppervlakte, én, op die manier is de sleuf quasi haaks georiënteerd op de noordelijk gelegen loop van de Breeërstadsbeek.

Eén proefput wordt aangelegd binnen de contouren van de voormalige bebouwing en één in de achtertuin. Het resultaat van de stratigrafische proefputten en proefsleuf bepaalt de verder te volgen strategie in het archeologisch traject.

Het eventueel niet-uitvoeren van verder onderzoek is niet aan de orde aangezien er gekozen wordt om het terrein eerst te onderzoeken op haar stratigrafische complexiteit om op die manier het vervolgetraject van het archeologisch onderzoek te kunnen bepalen.

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer er sporen worden aangetroffen die het stedelijk karakter van het projectgebied bevestigen, als de complexiteit van de stratigrafie kan vastgelegd worden en op die manier de verder te volgen strategie kan vastgelegd worden in een archeologisch traject en er een mogelijkheid is om voor een deel de evolutie van de stad op socio-economisch vlak / ambachtelijk / bouwkundig te evalueren. Het doel is ook bereikt als vastgesteld wordt dat heel het perceel verstoord is en verder onderzoek geen archeologische/historische kennisvermeerdering zal opleveren.

6. Onderzoekstechnieken

De profielputten worden laagsgewijs uitgegraven met opmeting/registratie van elk archeologisch vlak en spoor dat aangesneden/vrijgelegd wordt. De vlakken worden ingetekend op schaal 1/20^{ste} net zoals de profielkolommen. Van alle profielkolommen en archeologische vlakken zullen overzichtsfoto's worden gemaakt en van alle (antropogene) sporen ook detailfoto's. De proefputten en sporen worden ingemeten en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten worden geregistreerd in het veld. Vondsten die binnen de sleuven of kijkvensters worden aangetroffen, worden per context ingezameld (vlak, spoor, enz.). Er dient een selectie van de sporen gecoupeerd te worden die afdoende is om de onderzoeksvragen te beantwoorden. In vermoedelijke diepe sporen zoals waterputten en waterkuilen wordt een boring gezet om te verifiëren of het om een dergelijk spoor gaat en om de diepte te bepalen. De erkend archeoloog/veldwerkleider is vrij in het bepalen van de noodzaak van aanvullende boringen en het aantal boringen.

Alle bodemprofielen worden opgekuist, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, proefputnummer, noordpijl en schaallat), ingetekend op schaal 1/20 en beschreven per horizont op basis van de bodemkundige registratie- en beschrijvingsmethodes. Bij elke profielput wordt de absolute hoogte van het (archeologisch) vlak en van het maaiveld genomen en op het plan aangeduid.

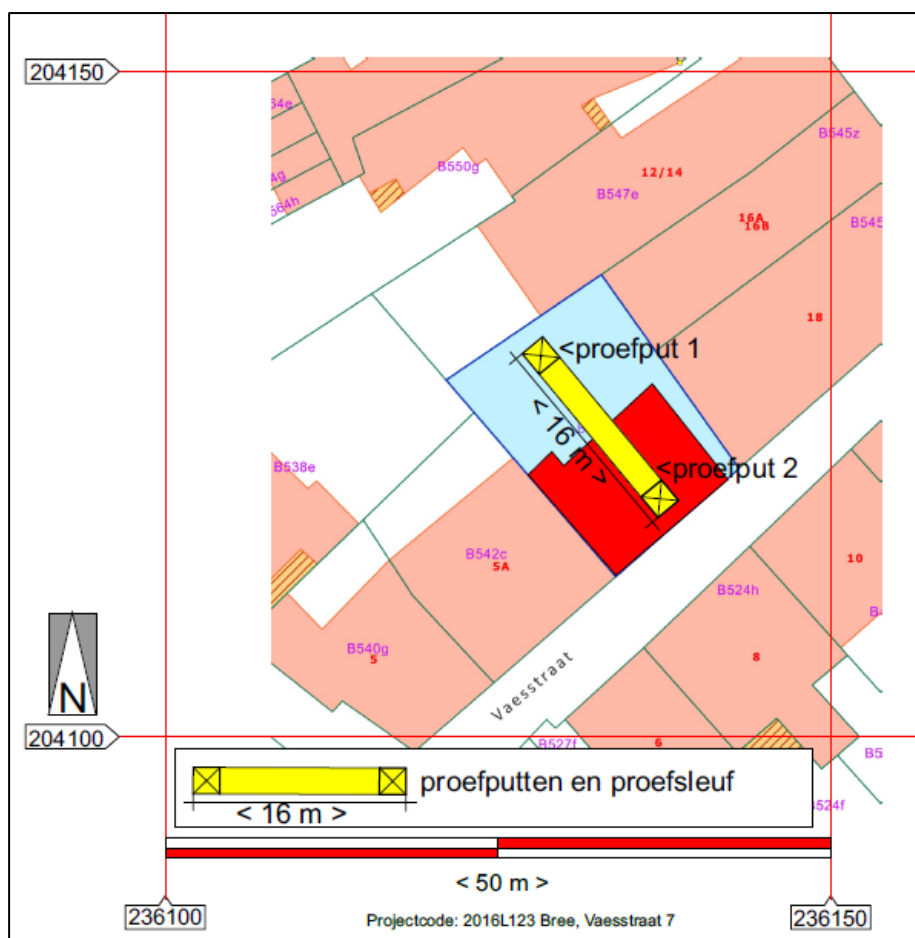
Sporen waarbij de **metaaldetector** een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code *Md*. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Indien sporen worden gecoupeerd in functie van het beantwoorden van de vooraf opgestelde of door voortschrijdend inzicht opgeworpen onderzoeksvragen, worden de coupes ingemeten, getekend (schaal 1:20) en gefotografeerd.

Na afloop van het onderzoek worden de proefputten gedicht om verdere degradatie van eventueel aanwezige sporen te voorkomen. Indien nodig worden kwetsbare sporen (graven, zeer ondiep bewaarde sporen) afgedekt met doek of plastic zodat ze in geval van een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek of een opgraving niet verder worden aangetast vooraleer ze onderzocht kunnen worden.

7. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er wordt niet verwacht dat afwijkingen van de Code van Goede Praktijk zich zullen/kunnen voordoen. Elke wijziging in de onderzoeksstrategie en/of onderzoeksmethode wordt tijdens het veldwerk met alle betrokken partijen besproken en pas uitgevoerd na goedkeuring door alle betrokken partijen.



Afbeelding 7: Voorstel inplanting proefputten

8. Lijst met afbeeldingen

- Afbeelding 1: Bounding Box
- Afbeelding 2: Kadastraal uittreksel 01/01/2015
- Afbeelding 3: inplantingsplan gegeoreferereerd en zoals aangereikt door de bouwheer.
- Afbeelding 4: kelderplan van het nieuwbouwproject, de kelderruimte is rood omkaderd, het voortuintje blauw.
- Afbeelding 5: doorsnede centraal door het gebouw van zuidoost naar noordwest.
- Afbeelding 6: detail van de fundering zoals aangeven op de doorsnede op afbeelding 7
- Afbeelding 7: Voorstel inplanting proefsleuven

9. Bibliografie

HANECA, K., DEBRUYNE, S., VANHOUTTE, S., ERVYNCK, A., 2016, Archeologisch vooronderzoek met proefsleuven. Op zoek naar een optimale strategie, Onderzoeksrapport agentschap Onroerend Erfgoed 48, Brussel, agentschap Onroerend Erfgoed - Wetenschappelijke instelling van de Vlaamse Overheid, Beleidsdomein Ruimtelijke Ordening, Woonbeleid en Onroerend Erfgoed

Geraadpleegd via:

<https://www.onroerenderfgoed.be/actueel/nieuws/onderzoeksrapport-archeologisch-vooronderzoek-proefsleuven-strategie/>